24.01.2023

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry:n lausunto Valtioneuvoston tulevaisuusselontekoon: Selonteon 1. ja 2. osa, Näkymiä seuraavien sukupolvien Suomeen

Viite: SiV, pyyntö asiantuntijalausunnosta 19.1.2023

Selonteolla tärkeä tavoite ja hyvä valmisteluprosessi

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry (myöhemmin Unifi) kiittää mahdollisuudesta lausua. Tulevaisuusselonteon tehtävänä on tunnistaa päätöksenteon kannalta tärkeitä, tulevaisuudessa erityistä huomiota vaativia asioita ja selonteko muodostaa pohjan hallituksen ja eduskunnan **tulevaisuusvuoropuhelulle**. Skenaariotyön valmistelussa on analysoitu laajasti maan laajasti koko toimintaympäristöä, siihen liittyviä epävarmuuksia ja erilaisia mahdollisia tulevaisuudenkulkuja. Selonteon toisessa osassa on tarkasteltu, miten otamme tulevat sukupolvet paremmin ja ennakoivammin huomioon lainsäädännön ja muiden toimien suunnittelussa.

Kiitämme kokonaisvaltaista, hallinnonalojen välistä työskentelymallia tulevaisuusselonteon valmistelussa. Vuoropuhelu on tärkeää kaikilla tulevaisuustyön tasoilla. Tulevaisuusselonteon rinnalla valmisteltujen ministeriökohtaisten tulevaisuuskatsausten yhteydessä pilotoitiin syksyllä 2022 VNTEASin, Unifin sekä Tulanetin yhteistyönä katsausten tuomista tutkijayhteisön arvioitaviksi. Valmistellut tutkijapuheenvuorot ja keskustelutilaisuus yhteisesti sovituista näkökulmista koettiin erinomaiseksi tavaksi tuoda täydentäviä näkökulmia katsausten tietopohjaan ja tunnistaa mahdollisia tiedon aukkopaikkoja.

Tulevaisuusselonteon painotuksiin tarkennusta

Selonteon rakenne on looginen ja yhtenäinen. Eri näkökulmien painotuksissa on mielestämme kuitenkin hajanaisuutta, joka ei välttämättä ole tarkoituksellista, mutta joka jättää oleellisen tärkeitä lähtökohtaisia asioita mielestämme liian vähälle tarkastelulle.

Koulutuksen, tutkimuksen ja laajemmin sivistyksen näkökulmat on käsitelty selonteossa liian ohuesti ja muista näkökulmista irrallaan. Koulutus ja sivistys ovat perusedellytyksiä kaikelle yhteiskunnan kehittämiselle ja yhteiskunnan kriisinsietokyvylle. On hyvä, että tämä on tunnistettu. Koulutuksen, tutkimuksen ja sivistyksen rooli – tai roolin hiipuminen – on kaikkein keskeisin tekijä ja lähtökohta, joka vaikuttaa tulevaisuuden suuntaan. Laadukas koulutus ei ole pelkästään keino vastata työvoiman tarpeeseen vaan tekijä, joka määrää Suomen suunnan sivistysvaltiona, maan kilpailukyvyn ja vetovoiman maailmassa.

Sivistyksen ylläpitäminen ja osaamisen turvaaminen tulevina vuosikymmeninä vaatii koko suomalaisen koulutusketjun laadun turvaamista ja sen kehittämistä. Varhaiskasvatuksen, peruskoulun, lukion ja ammatillisen koulutuksen on annettava riittävät perusvalmiudet. Korkeakoulutuksen opiskelijamäärien merkittävä lisääminen edellyttää panostamista korkeaan tieteelliseen laatuun ja vaikuttavuuteen sekä siihen perustuvaan opetukseen. Myös oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointia on tuettava eri keinoin ja moniammatillisesti kaikilla koulutusasteilla, se työ ei voi jäädä yksin oppilaitosten tehtäväksi.

Kansainvälisten opiskelijoiden, tutkijoiden ja laajemmin osaajien houkutteleminen Suomeen edellyttää korkealaatuista ja kansainvälisesti vetovoimaista tutkimusta ja koulutusta. Laskelmat osaajien määrästä indikoivat massiivisia osaajatarpeita. Suomen on pystyttävä sekä uusintamaan omaa osaamistaan että houkuttelemaan kansainvälisiä osaajia. Kyse ei ole ainoastaan työvoimapoliittisista toimista vaan Suomen vetovoimasta globaalissa, kiihtyvässä kilpailussa osaajista. Suomen pitää entisestään panostaa toimenpiteisiin, joilla houkutellaan opiskelijoita, väitöskirjatutkijoita sekä tutkijoita Suomeen. Kansainvälisesti korkeatasoiset tutkimusryhmät, tutkimusinfrastruktuurit sekä huomionarvoiset ekosysteemit ovat tässä keskiössä.

Sama irrallisuus kuin koulutuksessa pätee osin myös tutkimuksen ja TKI-toiminnan rooliin selonteossa. Laadukas perustutkimus, tieteiden välinen tutkimus sekä tutkimuksen ja yritystoiminnan tiivis yhteistyö ovat avainasemassa, kun pyritään ratkaisemaan yhteiskunnan ja ihmiskunnan isoja ja ilkeitä ongelmia. TKI:n merkitys on tunnistettu hyvin, mutta selonteossa tulisi nostaa esille 4 % tavoite, johon parlamentaarisesti sitouduttu. **Inkrementaalisen parantamisen sijaan Suomen on jatkuvasti nostettava tieteen tasoa ja suunnattava TKI-toiminnan fokusta kunnianhimoisesti täysin uusien innovaatioiden tuottamiseen.** Korkealaatuinen tieteellinen tutkimus toimii kivijalkana täysin uusille innovaatioille. Tutkimuksen ja TKI-toiminnan edellytyksiin kuuluu myös mahdollistava lainsäädäntö.

Tutkimuksen ja koulutuksen eriytymistä on vältettävä. Yhteiskunnan uusiutumiskyky, tuottavuuden kasvu ja hyvinvointi syntyy tutkimuksesta ja siihen perustuvasta koulutuksesta.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Jukka Kola	Tanja Risikko
puheenjohtaja	toiminnanjohtaja